

مجله علوم تربیتی و روانشناسی

دانشگاه سیستان و بلوچستان

سال چهارم - شهریورماه ۱۳۸۶

بررسی ارتباط بین رضایت دانشجویان و نگرش آن‌ها به دوره شبانه

افسانه مرزیه* و غلامحسین پناهی**

چکیده

پژوهش حاضر رابطه‌ی بین میزان رضایت دانشجویان و نگرش آن‌ها نسبت به دوره شبانه را در دانشگاه سیستان و بلوچستان مورد بررسی قرار داده است. بدین منظور با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۹۰ دانشجوی دختر و پسر به طور یکسان و از بین سه شهر زاهدان، ایرانشهر و زابل انتخاب شدند. برای به دست آوردن اطلاعات از دو پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. اطلاعات به دست آمده با استفاده از روش‌های آماری تحلیل واریانس، مجذور کا و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایج به شرح ذیل حاصل شد: میزان رضایت دانشجویان شبانه از دوره شبانه دانشگاه سیستان و بلوچستان از حد متوسط بالاتر است ۰/۹۱ از آنان دارای نگرش مثبت نسبت به این دوره‌ها می‌باشند. ضریب همبستگی پیرسون نشانه داده است که بین میزان رضایت دانشجویان شبانه و نگرش آن‌ها نسبت به دوره شبانه رابطه معناداری وجود داشته است.

واژه‌های کلیدی: دوره شبانه، دانشجویان، رضایت، نگرش.

* عضو هیات علمی (مری) دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان

** مدرس مراکز آموزش عالی زاهدان

• مقدمه

در فرهنگ اسلامی و ایران، علم جایگاه و منزلت ویژه ای دارد. چنانکه پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «هیچ فقر و ناداری بدتر از نادانی نیست». در دنیای کنونی، علم مهمترین مسئله جامعه انسانی تلقی می‌شود. آنچه امروزه بیش از هر چیز باعث برتری کشورها نسبت به یکدیگر می‌شود، توانایی به کارگیری استعدادهای نیروی انسانی جهت استفاده بهینه از منابع کمیاب تولید و توسعه تکنولوژی موجود می‌باشد (عسکریان ایبانه، ۱۳۸۱). برای ارتقای توانمندیهای منابع انسانی، به برنامه ریزیهای دقیق آموزشی و فرهنگی، نیاز است که در نظام جمهوری اسلامی ایران، این مسئولیت بر عهده آموزش عالی قرار گرفته است. نظام آموزش عالی هر کشور یکی از عوامل موثر در تحقق سیاست های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن جامعه به شمار می‌رود. با در نظر گرفتن شرایط خاص محیط آموزشی ایران، رسالت های اصلی نظام آموزش عالی در ایران عبارتند از: توسعه علوم، تحقیقات و فناوری و تقویت روحیه تحقیق و ترویج فکر خلاق، اعتلای موقعیت آموزشی، علمی و فنی کشور، تعمیق و گسترش علوم و ارزش های انسانی و اسلامی (توکل، ۱۳۷۷). توسعه دانشگاهی در قالب برنامه ریزی میان مدت و بلند مدت آموزش عالی به عنوان امری مستمر، مداومت می‌یابد، تا به تحقق هدفهای توسعه کشور کمک کند (بازرگان، ۱۳۷۲).

طی دهه ۱۹۸۰ به بعد در کشور انگلستان، با انعطاف سیاست ها و ضوابط جدید پذیرش دانشجو، تعداد دانشجویان دانشگاههای این کشور افزایش یافته و نیز دامنه سنی وسیع تری تحت پوشش قرار گرفته است. همچنین طبق آمار به دست آمده در ژوئن ۱۹۹۹، تعداد ۷۲ دانشگاه و موسسه خصوصی آموزش عالی در انگلستان فعالیت می‌نموده اند (دان کلبرگر^۱، ۱۹۹۸). همزمان با تغییرات اجتماعی و افزایش رشد جمعیت، دانشگاههای ایران نیز از نظر کمی و کیفی دگرگون شده و گسترش یافته اند. با توجه به افزایش تعداد فارغ التحصیلان مقطع آموزش متوسطه از یک سو نرخ تقاضای افراد جهت ورود به دانشگاه افزایش یافته و از سوی دیگر به واسطه پیشرفت تکنولوژی، برخورداری از تخصص و مهارت های حرفه ای جهت کار الزامی شده است (عسکریان ایبانه، ۱۳۸۱). از این رو نظام آموزش عالی کشورمان به ویژه

1- J.E. Dunkelberger

دانشگاهها با دو مسئله تخصص سازی و گزینش روبرو می باشند (کمایی، ۱۳۷۳). از جمله تدابیری که به منظور پاسخگویی به تقاضای اجتماعی برای ورود به دانشگاه‌ها، اندیشیده شد، تاسیس دوره های شبانه یا نوبت دوم در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی می باشد. (دفتر نظارت و ارزیابی آموزش عالی، ۱۳۷۷). کینگ^۱ و همکاران (۱۹۹۵) در تحقیقی به بررسی نظام آموزش عالی در کشورهای انگلستان، روسیه و فرانسه پرداختند. آنان این نکته اشاره می نمایند که دانشگاههای این کشورها به واسطه کاهش رشد اقتصادی، طی دهه پایانی قرن ۱۹، از تامین نیازهای کمی و کیفی دانشجویان عاجز بودند، از این رو نظام آموزش عالی در این کشورها به منظور تامین بودجه و منابع مورد نیاز خود به سوی منابع غیر دولتی و نیز تاسیس دوره های شبانه^۲ روی آوردند. دوره شبانه از حدود چهار دهه قبل در دانشگاههای ایران برقرار گردید و نخستین دوره آموزش عالی شبانه در دانشگاه تهران در سال ۱۳۴۶ راه اندازی شد (نورشاهی، ۱۳۷۳). دوره مذکور تا سال تحصیلی ۵۹-۵۸ در این دانشگاه و سایر دانشگاهها دایر بود و سپس با وقوع انقلاب فرهنگی، در دوره روزانه ادغام گردید. پس از انقلاب با توجه به ضروریتهای موجود، طرح ایجاد دوره های شبانه دانشگاهها مجدداً به موسسات آموزش عالی ابلاغ گردید (گزارش کمیته عالی برنامه ریزی آموزش عالی و تحقیقات، ۱۳۷۴). اهداف دوره مذکور به شرح ذیل ارایه شده است.

پاسخگویی به تقاضای اجتماعی، کمک به تامین اهداف تعیین شده در برنامه پنج ساله بخش آموزش عالی و تحقیقات با استفاده از امکانات موجود در دانشگاهها و کمکهای مردمی، تسریع در تامین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، فراهم نمودن امکانات ادامه تحصیل شاغلین، آزاد ساختن امکانات دانشگاهها و دیگر موسسات آموزش عالی مستعد برای تامین و گسترش دوره های کارشناسی ارشد و دکتری، استفاده حداکثر از امکانات موجود در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی، کمک به تامین نیروی انسانی مورد نیاز مناطق محروم، استفاده بهینه از وقت آزاد اعضای هیات علمی موجود که می توانند در مدت زمان معین به تدریس تعداد بیشتری از دانشجویان اهتمام ورزند و بالاخره بهره گیری از امکانات مردمی در جهت تامین بخشی از هزینه های آموزشی (سمنائیان، ۱۳۸۲).

1- L.O.King

2- Evening Courses

زارع شاه آبادی (۱۳۸۲) در بررسی عوامل موثر بر افت تحصیلی دانشجویان روزانه و شبانه دانشگاه یزد به این نتیجه می رسد که بین دوره شبانه و روزانه و وضعیت تحصیلی از نظر آماری ارتباط معنا داری وجود ندارد. اگر چه در این مورد وضعیت انصرافی را باید استثنا نمود، زیرا ۷۵٪ دانشجویان انصرافی، شبانه هستند و اکثر آن ها در ابتدای تحصیل به علت عدم توانایی در پرداخت شهریه از تحصیل انصراف می دهند. ولی کسانی که توانایی نسبی پرداخت شهریه را داشته اند و به تحصیل ادامه داده اند، از نظر وضعیت تحصیلی با دانشجویان روزانه تفاوتی ندارند. همچنین مورستین^۱ (۱۹۹۵) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رضایتمندی دانشجویان در ارتباط با برنامه های تحصیلی، نتیجه می گیرد که بین امکانات رفاهی موجود در دانشگاهها و میزان رضایتمندی دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد.

با توجه به افزایش ظرفیت دانشگاهها در دوره شبانه، این نکته حائز اهمیت است که این دوره تا چه حد توانسته است پاسخگوی نیازهای جامعه و افراد باشد. بنابر این با توجه به موارد ذکر شده هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط میان رضایت دانشجویان و نگرش آن ها به دوره شبانه می باشد. بنابرین، سؤالهای پژوهش عبارتند از:

- ۱- رضایت دانشجویان دوره شبانه از دوره شبانه به چه میزان است؟
- ۲- نگرش دانشجویان دوره شبانه به این دوره چگونه است؟
- ۳- آیا بین رضایت دانشجویان و نگرش آنها نسبت به دوره شبانه رابطه وجود دارد؟

• روش

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از نوع توصیفی- همبستگی می باشد. نمونه این پژوهش شامل ۹۰ دانشجوی دختر و پسر شاغل به تحصیل در دوره شبانه دانشگاه سیستان و بلوچستان، واحدهای: زاهدان، زابل و ایرانشهر در سال تحصیلی ۸۴-۸۳ می باشد که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب گردیدند. برای سنجش میزان رضایت دانشجویان شبانه از دوره مذکور، یک پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۱ سوال با مقیاس درجه بندی لیکرت (۵گزینه ای) تهیه گردید. همچنین برای سنجش نوع

نگرش دانشجویان شبانه نسبت به این دوره از یک پرسشنامه محقق ساخته ۲۷ سوالی با درجه بندی لیکرت استفاده گردید. به منظور تعیین روایی ابزارها، پرسشنامه های مذکور توسط تعدادی از افراد متخصص ارزیابی گردید و روایی صوری آنها مورد تایید قرار گرفت. همچنین به منظور سنجش اعتبار آزمونها، پرسشنامه ها به طور آزمایشی بر روی ۳۰ نفر از اعضای یک گروه نمونه اجرا گردید، سپس پایایی آنها با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید. ضرایب آلفای محاسبه شده برای پرسشنامه رضایت دانشجویان و نگرش آنان به ترتیب عبارتند اعداد ۸۸ و ۸۵ که اعتبار بالای آزمونها را نشان می دهد.

نتایج با استفاده از آمار توصیفی و روش همبستگی پیرسون و مجذور کای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

• یافته ها

تجزیه و تحلیل آماری نتایج مربوط به سؤال اول یعنی میزان رضایت دانشجویان از دوره شبانه، با استفاده از آزمون آماری مجذور کای در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱: آزمون مربع کای میزان رضایت دانشجویان از دوره شبانه

گزینه ها	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	χ^2	df	p
خیلی کم	۱	۱۸	۳۰/۱۱	۴	<.۰۰۱
کم	۲۱	۱۸			
متوسط	۳۰	۱۸			
زیاد	۲۶	۱۸			
خیلی زیاد	۱۲	۱۸			
کل	۹۰				

نتایج مندرج در جدول (۱) نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۳۰/۱۱) با درجه آزادی (۴) در سطح ۹۹٪ معنادار می باشد. بنابراین تفاوت موجود بین فراوانی ها از نظر آماری معنادار است. چنانکه مشاهده می شود.

در بررسی سؤال دوم تحقیق، تجزیه و تحلیل آماری نتایج مربوط به نوع نگرش دانشجویان به دوره شبانه، با استفاده از آزمون آماری مجذور کا در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲: χ^2 مربوط به تعیین نوع نگرش دانشجویان نسبت به دوره شبانه

سطح معنادار بودن	درجه آزادی	χ^2	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	طبقات
۰/۰۰۰	۴	۴۹/۱۱	۱۸	۰	خیلی کم
			۱۸	۸	کم
			۱۸	۴۱	متوسط
			۱۸	۳۷	زیاد
			۱۸	۴	خیلی زیاد
				۹۰	کل

نتایج مندرج در جدول (۲) نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۴۹/۱۱) با درجه آزادی (۴) در سطح ۹۹٪ معنادار است. و تفاوت موجود بین فراوانی ها از نظر آماری معنادار است. چنان که مشاهده می شود گزینه های متوسط و زیاد بیشترین فراوانی ها را به خود اختصاص داده اند و هیچ یک از دانشجویان مورد نظر گزینه خیلی کم را انتخاب ننموده اند.

برای بررسی سؤال سوم و تعیین رابطه بین میزان رضایت دانشجویان و نگرش آن ها به دوره شبانه از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج زیر (جدول شماره ۳) به دست آمد.

جدول ۳: ضریب همبستگی بین میزان رضایت دانشجویان و نگرش آنها به دوره شبانه

تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنادار بودن
۹۰	۰/۵۹	۰/۰۰۰

نتیجه فوق نشان می‌دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین نمره نگرش دانشجویان با نمره رضایت آنها ۰/۵۹ می‌باشد که این مقدار در سطح ۰/۹۹٪ معنا دار می‌باشد.

نتیجه

در این بخش به نتیجه گیری و تفسیر نتایج پرداخته می‌شود.

در زمینه بررسی میزان رضایت دانشجویان از دوره شبانه، نتیجه حاصل از تحلیل آماری پاسخ‌های دانشجویان به سوالات پرسشنامه سنجش رضایت (جدول ۱) نشان می‌دهد که از مجموع ۹۰ نفر دانشجوی دختر و پسر، ۳۸ نفر (۴۲/۲۲٪) گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند، ۳۰ نفر (۳۳/۳۳٪) گزینه متوسط و ۲۲ نفر (۲۴/۴۴٪) گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند و این تفاوت بین انتخاب گزینه‌ها از نظر آماری معنادار است. پس می‌توان نتیجه گرفت که میزان رضایت دانشجویان شبانه از دوره شبانه از حد متوسط بالاتر است.

وجود امکانات رفاهی و آموزشی نسبتاً خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان ممکن است باعث این رضایت شده است که با نتیجه‌ی مورستین (۱۹۹۵) همخوانی دارد که بیان می‌کند بین امکانات رفاهی موجود در دانشگاه‌ها و میزان رضایتمندی دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد.

نتایج بررسی نوع نگرش دانشجویان نسبت به دوره شبانه نیز نشان داد که از مجموع ۹۰ نفر دانشجوی دختر و پسر، ۴۱ نفر (۴۵/۵۵٪) گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند، ۴۱ نفر (۴۵/۵۵٪) گزینه متوسط و فقط ۸ نفر (۸/۸۸٪) گزینه کم را انتخاب نموده‌اند و این تفاوت بین انتخاب گزینه‌ها از نظر آماری معنادار است. پس می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان دوره شبانه نگرش مثبتی نسبت به این دوره دارند.

این نتیجه با نتیجه ی پژوهش زارع شاه آبادی (۱۳۸۲) همخوانی دارد که عوامل موثر بر افت تحصیلی دانشجویان روزانه و شبانه را در یک سطح گزارش می کند.

چنانکه نتیجه تحقیق حاضر در زمینه بررسی رابطه بین میزان رضایتمندی و نوع نگرش دانشجویان به دوره شبانه نشان می دهد بین میزان رضایت دانشجویان و نگرش آن ها به دوره شبانه همبستگی مثبت و معنادار است. به این معنی که هر چقدر میزان رضایت دانشجویان از دوره مذکور افزایش یابد به همان نسبت بر میزان نگرش مثبت آن ها به این دوره افزوده خواهد شد.

در یک جمع بندی می توان گفت که دانشجویان شبانه واحدهای زاهدان، زابل و ایرانشهر نگرش مثبتی نسبت به دوره شبانه دارند و نوع نگرش آن ها در ارتباط با میزان رضایتمندی آن ها است. این نتیجه نشان می دهد که گشایش دوره شبانه علاوه بر این که به بهره گیری از امکانات مردمی در جهت تأمین بخشی از هزینه های آموزشی (سمنانیان، ۱۳۸۲ و کینگ^۱ و همکاران، ۱۹۹۵) انجامیده است رضایت مندی دانشجویان را نیز به همراه داشته است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ۱- بازرگان، ع. (۱۳۷۲). سیستم نشانگرهای آموزشی و کاربرد آن در تحلیل کارآیی دانشگاهی. فصلنامه علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۶ (۱-۲) ۹-۲۳.
- ۲- توکل، م. (۱۳۷۷). وضعیت آموزش عالی در ایران، واقعیت‌ها و چالش‌ها. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۴، ۲۷-۱.
- ۳- دفتر نظارت و ارزیابی آموزش عالی (۱۳۷۷). بررسی کمی و کیفی دوره‌های شبانه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی. تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی.
- ۴- زارع شاه‌آبادی، ا. (۱۳۸۲). بررسی تاثیر عوامل موثر بر افت تحصیلی دانشجویان شبانه و روزانه دانشگاه یزد. اقتباس از سایت اینترنتی www.uy.ac.ir
- ۵- سمنانیان، س. (۱۳۸۲). نگرشی بر تاریخچه آموزش عالی در ایران، مجموعه مقالات چهل و هفتمین نشست روسای دانشگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی کشور، ۱۸۷-۱۵۵. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور.
- ۶- عسکریان‌ایبانه، ح. (۱۳۸۱). نقش آموزش عالی در تامین نیروی انسانی متخصص، مجموعه مقالات چهل و هفتمین نشست روسای دانشگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی کشور، ۳۶۱-۳۵۳. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور.
- ۷- کمایی، ف. (۱۳۷۳). بررسی حلقه‌های ارتباطی نتایج دانشگاهی در صنعت، دومین کنگره سراسری توسعه ارتباط صنایع با مراکز آموزشی و پژوهشی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۸- کمیته برنامه‌ریزی آموزش عالی و تحقیقات (۱۳۷۴). نگاهی به آمار آموزش عالی ایران در سال تحصیلی ۷۳-۷۲، شریف، ۱۱ (۱۱)
- ۹- معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان (۱۳۷۲). راهنمای جامع دانشگاه سیستان و بلوچستان. تهران: علوم نوین
- ۱۰- نورشاهی، ن. (۱۳۷۳). بررسی دوره شبانه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی در برنامه اول توسعه. موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

- 12- Dunkelberger, J. E (1997). Higher education in different countries. *southern cooperative series bulletin*, 270
- 13- Morstain, B. R (1995). An analysis of students satisfaction with their academic program. *Journal of Higher education*, 48, 3- 16

